

14. Mai 2003

GVT/COM/INF/OP/I(2001)004
Hungarian translation

ÉSZREVÉTELEK

az ET Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága értékeléséről

Magyarország kormánya 1999. januárjában elkészítette és a 2023/1999. (II.12.) számú határozatával elfogadta az Európa Tanácsnak a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményében (a továbbiakban Keretegyezmény) rögzítettek magyarországi végrehajtásáról szóló ország-jelentést (a továbbiakban jelentés). Az Európa Tanács tárgyban kijelölt Tanácsadó Bizottsága (a továbbiakban Tanácsadó Bizottság) 1999. november 29-e és 1999. december 1-e között vizsgálta a Keretegyezményben vállalt kötelezettségek magyarországi megvalósulását.

A Tanácsadó Bizottság részéről a jelentés és a helyszíni tapasztalatok alapján összeállított értékeléshez (a továbbiakban értékelés) az alábbi kiegészítéseket tesszük.

A magyar kisebbségpolitika fontos eleme a kisebbségi jogok folyamatos bővülése, e jogok gyakorlásának kiszélesítése. Hazánk a magyarországi kultúra szerves részének tekinti az itt élő kisebbségek kultúráját, nyelvét, érdekelt e kulturális értékek megőrzésében és fejlesztésében.

Az elmúlt 10 évben, a demokrácia alapintézményeinek megszilárdulásával egy időben kiépültek a magyarországi kisebbségek sajátos érdekeit biztosító jogintézmények is. Külön törvény szól a kisebbségek jogairól, s ennek alapján létrejöttek a kisebbségek helyi és országos önkormányzatai, megválasztásra került a kisebbségi jogok országgyűlési biztosa (a továbbiakban ombudsman), megerősödött a kisebbségek anyanyelvű oktatási rendszere. A legnagyobb létszámú kisebbség, a romák élethelyzetének javítása és társadalmi integrációja előmozdítása érdekében pedig a magyar kormány konkrét feladatokat tartalmazó intézkedéscsomagot fogadott el és hajt végre.

Fontos kiemelni azt a tényt is, hogy a kisebbségeket közvetlenül érintő kérdésekben a kormányzat törvényben rögzített kötelezettsége a kisebbségek országos önkormányzataival való folyamatos párbeszéd és konzultáció fenntartása, s hasonló kötelezettsége van a helyi közigazgatásnak is a működési területén élő kisebbségekkel kapcsolatban.

Magyarország kisebbségpolitikában elért eredményeit az Európai Bizottság éves jelentései is elismerik. Szükségesnek tartjuk, hogy a Tanácsadó Bizottság értékelése tükrözze az Európai Bizottság éves jelentéseiben foglaltakat is.

A Keretegyezmény egyes paragrafusai alapján, az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága által összeállított értékelés egyes pontjaira - figyelemmel az idő közben történt változásokra - az alábbiakra térünk ki.

A kisebbségek létszámadatai (3., 4. paragrafus)

Az értékelés több helyütt is kitér a kisebbségek létszámára vonatkozó kérdésekre. Magyarországon 10 évente van általános népszámlálás. Az Országgyűlés döntése alapján ilyen jellegű népszámlálásra 2001. februárjában került sor. (A tárgyban szereplő jelentés,

illetve a Tanácsadó Bizottság magyarországi vizsgálódása idején a közel tíz éves statisztikai adatokra hivatkozhattunk. Kiemelendő továbbá az a tény is, hogy az 1990-es népszámlálásra a rendszerváltás politikailag igen érzékeny időszakában került sor, s ekkor kevesebb figyelem irányulhatott az aktuális népszámlálás szakmai kérdéseire.) A 2001. februárjában lezajlott népszámlálásról rendelkező 1999. évi törvény egyebek között a természetes személyek vallására, nemzetiségére és anyanyelvére vonatkozó, minden korábbi népszámlálásnál szélesebb körű adatgyűjtést írt elő. A törvény rögzítette ugyanakkor, hogy az e körben történő adatszolgáltatás önkéntes. Ez a rendelkezés összhangban áll a kisebbségek jogairól szóló törvényben foglaltakkal, amely szerint kisebbségi csoporthoz való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki sem kötelezhető, de a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó állampolgár joga, hogy kisebbséghez tartozását az országos népszámlálás alkalmával titkosan és névtelenül megvallhassa. A 2001. februárjában lezajlott általános népszámlálás kérdőívének összeállításakor, a kisebbségekre vonatkozó kérdések megfogalmazása a kisebbségi önkormányzatok véleményének kikérése alapján történt. Ezt követően a kormányzat, illetve a kisebbségek önkormányzatai széles körben tájékoztatták a közvéleményt a népszámlálás módjáról, a kisebbségeket közvetlenül érintő népszámlálási kérdésekről. E tájékoztatók során kitértek arra, hogy az adatszolgáltatás során nem kerül rögzítésre a nyilatkozó neve, az adatok megfelelő kezelését pedig törvények garantálják. A népszámlálást megelőzően folytatott tájékoztató munka alkalmával kiemelésre került, hogy a népszámlálás eredményessége az ország valamennyi állampolgárának közös érdeke. Az előkészületek során külön hangsúllyal kezeltük, hogy a kisebbségi közösségeket lehetőség szerint kisebbségi származású kérdezőbiztosok írják össze. A kérdőíveket valamennyi hazai nemzeti és etnikai kisebbség anyanyelvére lefordították. A népszámlálást végző Központi Statisztikai Hivatal a 2001. februárjában lezajlott összeírás gyorsértékelésekor úgy nyilatkozott, hogy az állampolgárok 95 %-a válaszolt a nemzetiségre, anyanyelvre vonatkozó, egyébként nem kötelezően megválaszolható kérdésekre. Az általános népszámlálás teljes körű eredményeit 2002-ben teszi közzé a Központi Statisztikai Hivatal.

Diszkriminációellenes politika (4., 5. paragrafus)

Magyarország az e területet érintő törvényi kötelezettségeit az Európai Unió direktíváinak megfelelően kívánja teljesíteni. A tárgyban a 45/2000. (XII.08.) AB.h. sz. határozatával állást foglal az Alkotmánybíróság is, mely leszögezi, hogy a jelenlegi hatályos szabályozással az Alkotmány diszkriminációt tiltó rendelkezései realizálásának lehetőségei nem merültek ki, s a törvényhozó feladata a szabályozás kívánatos módjának meghatározása.

A Tanácsadó Bizottság értékelésében, az itt jelzett pontban megfogalmazott ajánlással egyezően, az Igazságügyi Minisztérium a hátrányos megkülönböztetés elleni törvényi szabályozás helyzetének értékelése érdekében munkabizottságot hozott létre 2001. március 29-én a központi közigazgatási szervek, a Parlament Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága, a kisebbségi civil szervezetek és az ombudsmani hivatal szakértőinek részvételével. A bizottság áttekinti a magyar jogrendet, annak megállapítása érdekében, hogy milyen törvényi, esetleg más jellegű intézkedések szükségesek a hatékony antidiszkriminációs politika megvalósítása érdekében.

Az ombudsman a tárgykörre vonatkozó elképzeléseit *“A rasszizmus és az idegengyűlölet elleni fellépésről és az egyenlő bánásmód biztosításáról”* szóló törvényjavaslat kidolgozásával jutatta kifejezésre, részben eleget kívánva ezzel tenni az Európai Unió Tanácsának 2000/43/EC. számú direktívája azon rendelkezésének, amely általános antidiszkriminációs jogalkotási feladatok elvégzésének szükségességét fogalmazza meg. A

tervezetet a Magyar Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága is megtárgyalta. Az ombudsman javaslata által bevezetésre szánt egyes jogintézményeknek a meglévő intézményrendszerhez történő illesztése még kidolgozásra vár, további egyeztetést igényel. E folyamatot felgyorsíthatja az is, hogy a magyar ombudsman az európai rasszizmus és intolerancia elleni bizottság (ECRI) alelnöke lett.

Nem tagadható, hogy Magyarországon is létezik diszkrimináció, ez ellen fel kell lépni. Fontosnak tarjuk ugyanakkor kiemelni, hogy hazánkban egyetlen kisebbség sem szenved üldöztetést. Vitathatatlan tény, hogy a roma lakosság jelentős része súlyos gondokkal küzd. E gondok orvoslása érdekében a Kormány által 1999-ban elhatározott komplex középtávú roma programot hajtunk végre. Az intézkedéscsomag az oktatás, a kultúra, a foglalkoztatás, az agrárgazdaság, a térségfejlesztés, a szociális ügyek, az egészségügy, a lakáshelyzet, a hátrányos megkülönböztetés leküzdése és a cigánysággal kapcsolatos kommunikációs munka területén ír elő feladatokat. A Kormány kijelölte a program egyes pontjai megvalósításáért felelős tárcákat és a feladatok végrehajtásának határidejét. Az intézkedések célja egyfelől a társadalmi esélyegyenlőség megteremtése, az előítéletesség és a hátrányos megkülönböztetés megelőzése és csökkentése, másfelől a roma közösségek identitásának és kultúrájának erősítése. Úgy tekintjük, hogy a romák társadalmi integrációja egyszerre kisebbségpolitikai és társadalompolitikai kérdés. (A jelen összefoglalóhoz csatoljuk a középtávú roma program végrehajtását értékelő dokumentumot, valamint a hosszú távú roma társadalompolitikai stratégia vitaanyagát.)

Antiszemita megnyilvánulásokról szóló beszámolók (6. paragrafus)

Álláspontunk szerint a Tanácsadó Bizottságnak az antiszemita megnyilvánulásokkal kapcsolatban kifejezett aggodalma alaptalan. Jogrendszerünkben az ilyen megnyilvánulások leküzdésére és szankcionálására irányuló garanciák jól kiépültek.

Tolerancia, kultúrák közötti párbeszéd, tájékoztatás (6., 9. paragrafus)

A Tanácsadó Bizottság magyarországi vizsgálódása óta számos változás történt e területen. A pozitív változások sorában kiemelendő, hogy a közszolgálati Magyar Rádió heti négy alkalommal műsorra kerülő *“Magyarországról jövők”* című adása rendszeresen foglalkozik a kisebbségekkel, továbbá heti 30 perces (magyar nyelvű) műsor kerül adásba speciálisan a hazai kisebbségekről. A kisebbségek minél jobb megismerése érdekében a közszolgálati rádió negyedévente, a körzeti stúdiók bekapcsolásával 3 órás műsort is készít, a körzeti szerkesztőségek pedig ugyancsak a magyar nyelvű műsorokban rendszeresen beszámolnak az adóközterükben élő kisebbségekről. A közszolgálati Magyar Televízióban kéthetente 52, illetve 26 perces műsoridőben jelentkezik az *“Együtt”* című adás a magyarországi kisebbségek helyzetének minél szélesebb körben való megismerése céljából.

Annak érdekében, hogy megfelelő anyagi források álljanak rendelkezésre a kisebbségekről szóló, nem nyereségérdekelt rádiós és televíziós produkciók elkészítésére, az Országos Rádió és Televízió Testület (a továbbiakban ORTT) a közszolgálati műsorszámok készítésére kiírt pályázatoknál külön figyelmet fordított az e témakört érintő műsortervekre. Így, 2000 tavaszán döntést hozott több kisebbségi rádiós és televíziós műsorszám támogatásáról. E támogatásnak köszönhetően sugározza pl. a Magyar Rádió *“A cigányország útjain”*, az *“Egy hazában”* című műsorszámot, valamint a Fresh, a Fortuna és a Szentés Rádió, illetve a Zemplén TV, a Debreceni, a Miskolci, a Nyíregyházi, a Szarvasi és az Ózdi Városi TV a kisebbségekről szóló rendszeresen jelentkező műsorokat. Kiemelendő, hogy a közszolgálati

Magyar Televízió jelenleg 13 kisebbség számára készít anyanyelvű műsort. E műsorok magyar nyelvű feliratozással kerülnek adásba, ezzel is hozzájárulva a kisebbség és többség közötti kölcsönös megismeréshez.

A Kormány kisebbségekért felelős Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatala (a továbbiakban Kisebbségi Hivatal) a reális cigánykép kialakítása érdekében, a cigányság élethelyzetének javítását szolgáló középtávú intézkedéscsomagban meghatározott feladatok keretében, a Magyar Televízió és a Magyar Rádió roma műsoraira alapozva, központi adatbank kialakításához nyújt költségvetési támogatást. Támogatja továbbá a Magyar Televízió roma tudósítói hálózatában dolgozó munkatársak képzését. Az Oktatási Minisztérium és az Egészségügyi Minisztérium támogatásával a Magyar Televízióban a közelmúltban több, roma életutat bemutató portréfilm sugárzására került sor. A Külügyminisztérium és a Magyar Televízió közötti együttműködés keretében dokumentumfilm készül az Európa Tanács Cigányügyi Szakértői Bizottsága közelmúltbeli magyarországi tanulmányútjáról.

Szólni kívánunk arról is, hogy a Tanácsadó Bizottság magyarországi útja óta a Kisebbségi Hivatal megnövelte az Interneten közzétett tájékoztató anyagait. A <http://www.meh.hu/nekh> című web-lap a Miniszterelnöki Hivatal honlapján és szerverén található, a Kormány és a tárcák honlapjai mellett. A web-lap folyamatosan tesz közzé magyar és angol nyelvű változatban a hazai kisebbségekre vonatkozó tárgyyszerű, hiteles információkat. A Kisebbségi Hivatal web-lapját regisztrálták a hazai Internet-adatbázisok, a világviszonylatban legjelentősebb Internet keresőprogramok adatbázisai, nemzetközi szervezetek és intézmények. Az internetes információszolgálat keretében a kisebbségek tájékoztatását, illetve a velük kapcsolatos kérdések minél szélesebb körben való megismerését szolgálják az Igazságügyi Minisztérium honlapján a *“Kisebbségvédelem”* címszó alatt, csakúgy mint a Külügyminisztérium web-lapján ugyancsak az elmúlt időszakban közzétett oldalak is. A világhálón megjelentek a kisebbségek hetilapjai (*Neue Zeitung, Foia românească, Ludove noviny, Srpske Narodne Novine, Hrvatski Glasnik*). Önálló hírlapként jelentkezik az Interneten (magyar nyelven) az *Etnonet*, vagy a *Romapage*. Örvendetes fejlődésnek indult a kisebbségi önkormányzatok, illetve a kisebbségek lakta települések internetes szolgáltató tevékenysége – Békéscsaba, Tótkomlós, Szarvas, Szentpéterfa.

Romákat érintő rendőri intézkedések (6. paragrafus)

A Tanácsadó Bizottság értékelése hivatkozik olyan, dokumentálható esetekre, amikor romákkal szemben fizikai támadások, fenyegetések történtek, és megállapítja az értékelés, hogy ezeknek az eseteknek a kivizsgálása és üldözése nem kap elegendő figyelmet. A Belügyminisztérium álláspontja szerint nincs ténybeli alapja annak a megállapításnak, amely szerint a romák sérelmére megvalósított rendőri bántalmazások miatt tett feljelentések kivizsgálása nem kap ugyanolyan figyelmet, mint más hasonló feljelentés. Ugyancsak alaptalannak tartja a szaktárca azt az értékelést is, hogy a bűnüldöző szervek elfogultan járnak el a romák ügyeiben.

Természetesen nem tagadjuk, hogy esetenként előfordulnak a cigány kisebbséghez tartozó állampolgárokat érintő jogsértő rendőri fellépések (ezek jelentős visszhangot kapnak a magyar és a külföldi sajtóban és a nemzetközi emberi jogi és kisebbségi jogi szervezetek igen nagy figyelmet fordítanak e kérdésekre). Álláspontunk, hogy a magyar jogállami rendszerben, illetve a rendőri szervezetben megtalálhatóak és jól működnek azok az intézmények és fórumok, amelyek a jogsértő rendőri fellépések kivizsgálására és szankcionálására hivatottak.

Ismeretes, hogy az enyhébb jogsértést megvalósító rendőri fellépésekkel kapcsolatos állampolgári panaszokat – különös figyelemmel azokra, melyek szerint az állampolgárok úgy érzik, hogy a jogsértés etnikai hovatartozásuk miatt történt – egy 1996-os rendelet szerint a központi és a területi rendőri szervek kötelesek rendszeres időszakonként kivizsgálni és azt jelenteni az Országos Rendőr-főkapitányságnak.

Egyes esetekben a kivizsgálást a belügyminiszter utasítására a Belügyminisztérium Felügyeleti és Ellenőrzési Hivatal végzi. A vizsgálatok tapasztalatairól készült összefoglaló jelentést a szaktárca évente a Kormány Cigányügyi Tárcaközi Bizottsága elé terjeszti.

A bűncselekményt megvalósító rendőri jogsértések esetén a büntetőeljárást a rendőrségtől független szervezet, az Ügyészségi Nyomozó Hivatal végzi, döntést pedig a bíróság hoz.

Az Ügyészségi Nyomozó Hivatalnál vélt vagy valós jogsértések miatt jogvédelemmel foglalkozó kisebbségi szervezetek, cigány érdekképviseleti szervek vagy a rendőri szervek vezetői tehetnek és tesznek is feljelentést.

A csekélyebb súlyú és a bűncselekményt megvalósító rendőri jogsértések alakulása az egységes rendőrségi és ügyészségi statisztika szerint általában megegyezik a bűnözés általános tendenciáival.

A rendőrségen belüli előítéletek oldására folyamatosan születnek különböző intézkedések. Ezen intézkedések közül kiemelendő, hogy az Országos Rendőr-főkapitányság együttműködési megállapodást kötött az Országos Cigány Önkormányzattal. Ezen megállapodás alapján valamennyi regionális rendőri szerv további együttműködést kezdeményezett a cigányság megyei képviseletét ellátó szervezetekkel. A megállapodások elsődleges célja a rendőr-cigány konfliktusok megelőzése, a cigányság, mint kisebbség védelme, az áldozattá és bűnözővé válás megelőzése.

A rendőrképzésbe és továbbképzésbe az 1999/2000-es oktatási év óta tantervszerűen bevezetésre került a társadalmi ismeretek és kommunikáció tantárgy keretén belül a cigány népismeret, a konfliktus-megelőzés és konfliktuskezelés; az emberi jogi oktatáson belül a kisebbségi jogok, a csoportközi szociológia stb. kérdésköre, azaz a multikulturális jogállamokban a rendészeti tevékenységgel szemben támasztott követelmények oktatása. Nemzetközi szervezetek és nyugat-európai rendőri szervek segítségét és tapasztalatait felhasználva (Európa Tanács, angol rendőrség, holland rendőrség) évek óta valósítunk meg közös programokat, amelyek elsősorban a multikulturális társadalom rendőri tevékenységét, a rendőrség kisebbségekkel kapcsolatos bánásmódját ismerteti meg a magyar rendőrséggel. Ezen programok megvalósítása során nemzetközi és külföldi partnereink egyértelmű elismeréssel szóltak a magyar rendőrség intézkedési kultúrájának fejlődéséről az elmúlt 10 évben.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a magyar rendőrség jelentős erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy minél több cigány fiatal legyen a testület tagja. Ennek érdekében különböző megoldásokat alkalmaznak, így pl. a rendőrséget megismertető táborozásokat szerveznek, előkészítő tanfolyamokat tartanak rendőriskolai bekerüléshez, ösztöndíjpályázatot írnak ki cigány fiatalok számára. Az Országos Cigány Önkormányzattal való együttműködés során független szakértő közreműködött az ország ún. diszkriminációs térképének elkészítésében, azzal a céllal, hogy sokrétű intézkedéseket tehesünk a konfliktusokat kiváltó okok felszámolására, a konfliktusok kezelésére.

Mindezen tények alapján állítható, hogy a magyar hatóságok figyelemmel vannak a rendőri intézkedések jogszerűségére, a faji alapú bűnözés megelőzésére, és egyre eredményesebb lépéseket tesznek a cigányellenes előítéletek megszüntetésére.

A kisebbségek médiája (9. paragrafus)

A Tanácsadó Bizottság 1999-ben hazánkban tett látogatása óta történt változások számbavételekor fontosnak tartjuk rögzíteni, hogy a Magyar Televízió ma már valamennyi nemzetiség részére készít anyanyelvű műsort, a közszolgálati televízió új kisebbségi programja az ukrán anyanyelvű tv adás. További változás, a szerb kisebbség korábban kéthetente jelentkező magazinja immáron hetente kerül adásba, 2000-től negyedévente 52 perces adásidővel újra látható a *“Cigány fórum”* című műsor (a további, a kisebbségekről szóló magyar nyelvű televíziós produkciók bővüléséről fentebb is szóltunk).

A rádiózásról és televíziózásról szóló törvényben foglaltaknak megfelelően, a kisebbségi önkormányzatok konzultációs jogának biztosítása érdekében a Magyar Televízió elnöke és a kisebbségek országos önkormányzati elnökei 2000. április 3-án együttműködési megállapodást írtak alá. A dokumentum rögzíti a két fél közötti kapcsolat és döntéshozatali mechanizmus gyakorlati kérdéseit. Kiemelendő, hogy az együttműködési megállapodás intézményesíti az Magyar Televízió és a kisebbségi önkormányzatok közötti rendszeres konzultációt. Az együttműködési megállapodás rögzíti a kisebbségi műsorok időtartamát és állandó műsorsávot garantál. Az e dokumentumban meghatározottaknak megfelelően a televízió, illetve az önkormányzatok vezetői legutóbb 2000. október 14-én áttekintették a kisebbségi televíziózással kapcsolatos aktuális kérdéseket. A kisebbségi önkormányzatok kérésére a Magyar Televízió kedvezőbb időszávot biztosított az ismétlésben műsorra kerülő kisebbségi adások számára. A közszolgálati televízióban szükségessé vált létszámleépítés ellenére nem csökkent a kisebbségi szerkesztőségek korábban kialakított állandó munkatársi létszámkerete, illetve a cigány műsorok esetében a szerkesztőség további munkatársi státuszokat kapott.

A Magyar Rádió, a közszolgálati televízióhoz hasonlóan, valamennyi magyarországi nemzeti, etnikai kisebbség számára sugároz anyanyelvű rádióműsort. Legújabbban heti 30 perces műsoridőben, naponta váltva, országos sugárással jelentkeznek a bolgár, a görög, a lengyel, az örmény, a ruszin és az ukrán kisebbségi rádióműsor (a Magyar Rádió kisebbségekről szóló magyar nyelvű műsorainak bővüléséről fentebb szóltunk).

A magyarországi kisebbségek helyzetéről folyamatosan beszámoló országos közszolgálati televízió és rádió mellett a települési önkormányzatok, illetve más működtetők tulajdonában lévő médiák rendszeresen szolgáltatnak kisebbségi anyanyelvű műsort. A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány (a továbbiakban Közalapítvány) célpályázatok útján ösztönzi a helyi kisebbségi média működtetését, a kábeltelevíziós anyanyelvű kisebbségi műsorok készítését és sugárzását. Célja a kisebbségek anyanyelvének elismertetése a közélet valamennyi szintjén. A kábeltelevíziós anyanyelvű kisebbségi műsorok készítésére és sugárzására a Közalapítvány az 1999. évi célpályázatai között 36 pályázatot, a 2000. évi célpályázatai között pedig 46 pályázatot támogatott. A Közalapítvány által támogatott televíziós stúdiók közül kiemelendő a Kalocsa TV programja, mely *“Roma Stúdió”* című műsort sugároz. A heti rendszerességgel jelentkező riport- és hírműsort a helyi roma közösség szerkeszti. A Közalapítvány 2001. évi célpályázatai között is szerepel a kisebbségi helyi műsorok támogatása. Megjegyzendő, hogy a projektek döntő hányada a

televíziós produkciók készítésére irányul (az ORTT e témakört is érintő pályázati rendszerű támogatásairól fentebb szoltunk).

A Tanácsadó Bizottság észrevételezi, hogy a legnagyobb kisebbségnek, a romáknak aránytalanul kevesebb rádiós adásidő jut, némely más kisebbséghez viszonyítva. E kérdésben ki kell térnünk arra, hogy a Magyar Rádió jelenlegi kisebbségi műsorstruktúrája több évtized folyamán alakult ki. Az elérendő cél a viszonylag rövidebb adásidők növelése, ezáltal biztosítva az arányosabb műsoridő elosztást. Figyelembe veendő még az a tény is, hogy a médiatörvény egyértelműen rögzíti, a kisebbségi adásidők nem csökkenthetők. Meg kell említeni még azt a körülményt is, hogy a közszolgálati Magyar Rádió számos adásában kapnak helyet a roma kisebbséggel kapcsolatos műsorok (ezen adásokról fentebb bővebben szoltunk).

A Tanácsadó Bizottság magyarországi látogatása óta eltelt időszakban két új kisebbségi rádió indult, szolgálva ezzel a kisebbségek anyanyelvű tájékoztatását, a kisebbségek médiához jutási lehetőségeinek bővülését.

A magyarországi kisebbségek országos önkormányzatai közül, élve a törvényekben számunkra biztosított lehetőségekkel, elsőként a szlovén kisebbség hozott létre saját tulajdonú rádióstúdiót. A Szentgotthárdról jelentkező *“Radio Monoster”* önálló frekvenciával rendelkezik, melyen szlovén anyanyelvű műsort sugároznak. A kisebbség országos önkormányzata a médiatörvényben rögzítetteknek megfelelően, pályázat nélkül nyerte el 2000 júniusában a heti nyolc órás sugárzási frekvencia engedélyt. A rádióstúdió berendezéséhez az országos önkormányzat jelentős támogatást kapott Szlovéniától. A rádióstúdió kialakításához további alapítványi és költségvetési források voltak bevonhatóak. A rádió folyamatos működtetéséhez szükséges anyagi feltételek előteremtése viszont gondot jelent az önkormányzat számára.

A *“RÁDIÓ ©”*, Magyarország mind ez ideig egyetlen önálló roma rádiója 2001. február 11-én kezdte meg próbaadását, majd 2001. március 6-án hét évre szóló önálló rádiófrekvenciát kapott az Országos Rádió és Televízió Testülettől. Az ORTT a frekvenciaengedélyt a kisebbségi jogok mind teljesebb érvényre juttatása, a tolerancia és a kulturális sokszínűség előmozdítása érdekében biztosította a *“RÁDIÓ ©”* számára. A romarádió közösségi (nem közszolgálati, nem kereskedelmi) rádióként határozza meg önmagát. Alapítói szerint a programot kizárólag romák készítenék, a megcélzott hallgatói közönségük a cigány kisebbség. A *“RÁDIÓ ©”* a műsorkoncepció szerint, *“fiatal roma generációk szocializálásában”* kíván részt vállalni.

Az Országos Rádió és Televízió Testületnek nincs tudomása azokról az esetekről, melyekre a Tanácsadó Bizottság értékelése utal, s melyek szerint a helyi rádióállomások nem tartanak be a műsorszolgáltatási engedélyükben az adáskörzetükben élő kisebbségekkel kapcsolatban tett vállalásaikat.

Kisebbségek anyanyelvhasználata a közéletben (10., 11. paragrafus)

A Tanácsadó Bizottság magyarországi vizsgálódása óta eltelt időszakban kerültek bevezetésre az új technológiával készült személyi okmányok, melyekben speciálisan, e célra kialakított feltételek mellett, mód van a kisebbségek nevének anyanyelven való feltüntetésére is.

A kisebbségek anyanyelvének hivatalos nyelvként történő használatával kapcsolatban kiemelendő: Magyarországon a magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány, ezért – mind szóban, mind írásban – mindenki használhatja az anyanyelvét. A még hatályba nem lépett, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény e téren olyan többletrendeleteket tartalmaz, amely szerint a büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét vagy az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja, külön törvény rendelkezése alapján a bíróságon az eljárás nyelve a nemzeti kisebbség nyelve is lehet.

Kisebbségi oktatás (12. paragrafus)

Magyarországon a költségvetés normatív többlettámogatást nyújt a kisebbségi iskolák működési költségeinek kiegészítésére. Figyelemmel arra, hogy e támogatás az egyes iskolák tanulólétszáma alapján kerül kifizetésre, némely esetben az alacsonyabb létszámú kisebbségi iskolák e többlettámogatás révén sem tudnák feladataikat megfelelően ellátni. Ezért a költségvetés jelentősnek mondható forrást különített el e speciális helyzetekre (2000-ben 300 millió forint, 2001-ben 320 millió forint, 2002-ben pedig 340 millió forint). E forrásnak köszönhetően 2000-től a költségvetés fedezi a kisebbségi tannyelvű, illetve kétnyelvű általános iskolák működtetésének valamennyi költségét.

A Tanácsadó Bizottság részéről e paragrafusban felvetett kérdésekhez szorosan kapcsolódva ki kell emelnünk, a cigány kisebbséget érintő kormányzati intézkedések között prioritása van az oktatásnak. A Kormány a cigány fiatalok tanulását ösztöndíjrendszer kiépítésével is kívánja támogatni. Ennek megfelelően, 2000-ben olyan nagyságrendű költségvetési forrást különített el e célra, hogy tanulmányi ösztöndíjat kaphatott valamennyi általános iskolás-, középiskolás vagy egyetemi, illetve főiskolai roma fiatal pályázó. Az Igazságügyi Minisztérium, a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány és a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány a 2000/2001-es tanévre összesen 7 580 roma fiatal részére adományozott tanulmányi ösztöndíjat. A költségvetés a 2001-es, és a 2002-es esztendőre is megfelelő pénzt biztosít e program megvalósítására, illetve bővítésére.

A cigány gyermekek sikeres iskoláztatásával kapcsolatos stratégiai feladatok megoldásához az Oktatási Minisztérium – a központi költségvetési támogatásokon kívül – PHARE-támogatást is igénybe vesz. *“A halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban cigány fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítése”* című, a Szociális Családügyi Minisztériummal közösen kidolgozott PHARE-program 2000-ben elindult. A projekt keretében pályázati úton elnyerhető támogatás 2,5 milliárd Ft, melyből 1,2 milliárd Ft-ot a magyar állam biztosít.

A cigány kisebbségi oktatás körül sok vita zajlott és zajlik napjainkban is. Tény azonban, hogy ma mintegy 250 óvodában és kb. 650 általános iskolában szerveznek cigány kisebbségi oktatást, becslések szerint mintegy 25 ezer óvodás és 55 ezer iskolás részére. Az is tény, hogy napjainkban a cigány gyermekek beiskolázása teljes; továbbá, hogy a tanulók jelentős többsége általános iskolai végzettséghez jut.

A Tanácsadó Bizottság is észrevételezte, a cigány gyermekek esetében gyakran felvetődik szemmel látható felülreprezentáltságuk a speciális tantervű oktatásban. Ezzel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy az Oktatási Minisztérium rendeletet adott ki, mely garanciákat tartalmaz arra nézve, hogy a gyermekek csak indokolt esetben kerülhessenek ilyen típusú intézményekbe. E rendelkezések sorából kiemelkedik, hogy a gyermekek tanulási képességvizsgálata csak a szülő kezdeményezésére, annak egyetértésével történhet, a döntéssel kapcsolatban a szülőnek jogorvoslati lehetősége van. A szakértői véleményt és a

jogorvoslati lehetőséget a szülővel írásban kell ismertetni. A gyermek vizsgálatát évenként, majd kétévenként meg kell ismételni. Megjegyezni kívánjuk, hogy az elmúlt évben végzett vizsgálatok szerint a normál általános iskolák speciális tantervű osztályaiban is felülreprezentáltak a cigány gyermekek. Ez azonban a közoktatási rendszerben résztvevő kb. nyolcvanezer cigány gyermekből megközelítőleg mindössze hétezer tanulót tesz ki.

A Tanácsadó Bizottság véleményével egyező álláspontunk, hogy a cigányság esélyegyenlőségét megalapozó óvodai nevelés és iskolai oktatás eredményessége nagyban függ a pedagógusképzés és továbbképzés szakmai minőségétől. E célból, az oktatási tárca támogatásával több felsőoktatási intézményben tanszéki, speciálkollégiumi vagy önálló program keretében bevezették a romológiai ismeretek oktatását. A cigány kisebbséghez tartozók aránya a felsőoktatásban ugyan még mindig alacsony, de az utóbbi években a felsőoktatásban a roma fiatalok számaránya növekszik. Az elmúlt tanévben a Cigányokért Közalapítványnál és a Kisebbségi Közalapítványnál 539 roma fiatal kapott egyetemi ösztöndíjat.

A Tanácsadó Bizottságnak a 12. paragrafust érintő értékelése kitér a kisebbségi pedagógusképzés egyéb aspektusaira is. Ezzel kapcsolatban kiemelendő, hogy az elmúlt két évben az oktatási tárca jelentős mértékben támogatta a kisebbségi pedagógusok továbbképzését, különösen a népismereti oktatásra való felkészítést. A nyelvi-módszertani továbbképzések esetében Magyarország továbbra is igényt tart a kisebbségek anyaországának ez irányú segítségére.

Kisebbségek önkormányzati rendszere (15. paragrafus)

A Kormány, a kisebbségi önkormányzati rendszer továbbfejlesztése érdekében kezdeményezi a Kisebbségi törvény módosítását. E munka során pontosítani kívánja a Tanácsadó Bizottság által is észrevételezett kérdéseket. A törvénymódosítás fontos célja a kisebbségek kulturális autonómiájának bővítése. Ezzel egy időben, módosítani kívánja a Kormány a kisebbségi önkormányzati választásokra vonatkozó rendelkezéseket is, biztosítva ezzel, hogy a kisebbségi önkormányzati választásokon lehetőség szerint csak az érintett népcsoport tagjai vegyenek részt. Rögzíteni kell azonban azt a tényt, hogy a választójogi törvény e célból való módosítására tett javaslatokat, beleértve a kisebbségi ombudsman javaslatát is, több kisebbség országos önkormányzata elutasítja.

Szomszédsági kapcsolatok (17. paragrafus)

Magyarország a területén élő kisebbségek anyaországi kapcsolatai miatt is érdekelt abban, hogy ne kerüljön bevezetésre vízumkötelezettség egyetlen szomszédos országa esetében sem.

Összegezve

A Tanácsadó Bizottság az értékelés összefoglalójában is kitér a roma kisebbség helyzetére. Ezzel kapcsolatban szükségesnek tartjuk rögzíteni: Magyarország biztos intézményi háttérrel rendelkező demokrácia, biztosítja a jogállamiságot, az emberi jogokat, valamint a kisebbségek jogainak tiszteletben tartását és védelmét.

A cigányság helyzetének rendezése összeurópai társadalmi probléma. A Magyar Köztársaság Kormánya a romák társadalmi integrációját a szegregációs folyamatok erősítése nélkül kívánja elősegíteni. A feladatok egy része közvetlenül érinti a romákat, míg más esetekben a cigány lakosságot, mint hátrányos helyzetű réteget célozzák meg. Az intézkedések célja

egyfelől a társadalmi esélyegyenlőség megteremtése, az előítéletesség és a hátrányos megkülönböztetés megelőzése és csökkentése, másfelől a roma közösségek identitásának és kultúrájának erősítése. A Kormány úgy tekinti, hogy a romák társadalmi integrációja egyszerre kisebbségpolitikai és társadalompolitikai kérdés. A Kormány 1999-ben a különböző minisztériumok cigányságot érintő munkájának összehangolására Tárcaközi Bizottságot hozott létre, munkájában állandó tagként az Országos Cigány Önkormányzat elnöke is részt vesz. A költségvetés pénzügyi forrásokat rendel az egyes konkrét feladatok elvégzéséhez, így a Szociális és Családügyi Minisztérium rendkívüli közmunkaprogramot indít a cigányság életkörülményeinek javítása érdekében. A munkások kiválasztásában a helyi cigány kisebbségi önkormányzatok is közreműködnek, az ellenőrzésben az Országos Cigány Önkormányzatot is bevonják. A Szociális és Családügyi Minisztérium az idén összesen 3 milliárd forintot költ közmunkaprogramokra, a közlekedési tárca az összeget 450 millió forinttal egészíti ki.

A roma társadalmi integrációra irányuló hosszú távú kormányzati stratégia kidolgozásához az Európa Tanács szakértői nyújtanak segítséget.

A magyar Kormány határozott szándéka egy olyan kisebbségbarát társadalmi környezet kialakítása, amelyben a hazánkban honos kisebbséghez tartozó állampolgárok szabadon élhetnek törvényben biztosított jogaikkal. Magyarország a kisebbségek kultúrájának tudatos ápolását nemcsak a nemzetközi kötelezettségekből eredő feladatnak, hanem hosszú távú nemzeti érdeknek is tartja.

Magyarország az elsők között írta alá az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményét. Ennek megfelelően, az elsők között számolt be a nemzetközi jogi érvényű dokumentumban vállalt kötelezettségei teljesítésének helyzetéről. A Keretegyezmény rendelkezéseinek megfelelően, hazánk a kisebbségek jogainak fokozatos bővítésére törekszik. A Tanácsadó Bizottság 1999. évi magyarországi látogatása óta számos területen sikerült új eredményeket elérni a kisebbségpolitika területén. A jelen összefoglalónk e politika ténybeli eseményeit kívánta rögzíteni.

Budapest, 2001. április 12.